

Het DNA

Het karakter van Den Haag wordt voor een belangrijk deel bepaald door het hof en de ligging aan de duinen en de aantrekkingskracht, die dat al eeuwen uitoefent. Architect Peter Drijver over het DNA van zijn stad.

De zondoorstroomde lanen van het Van Stolkpark, de bestorven rust-op-zondag in het Benoordenhout, krijende meeuwen in het Westduinpark of de wind op het hoge duin van het Sint Hubertuspark. Het zijn typisch Haagse plekken.

Eeuwige periferie

Anders dan andere steden is Den Haag niet ontstaan als handelsknooppunt, maar als nederzetting rond het hof. De stad wordt bij toeval brandpunt van de eerste republiek wanneer het land economisch en cultureel een grote bloei doormaakt. De chique Hofbuurt wordt een

verzamelplaats van buitengewone woonhuizen voor de meest invloedrijke Nederlanders in de 17e eeuw. Gelegen in de eeuwige periferie langs de kust blijft het een wonder dat Den Haag de sterke steden Haarlem en Leiden uiteindelijk heeft overtroffen. Van Hoek van Holland tot Kennemerland loopt een doorgaande strook met landgoederen. Deze strook ligt net achter de duinen, waar water en vruchtbare grond de diepere zandlagen afdekken. De mooiste groengebieden van Den Haag zijn in de stad ingegroeide landgoederen: Ockenburgh, Meer en Bos, Sorghvliet, Arendsdorp, Oostduin, Clingendael en Oosterbeek. Dit waren de lustoorden van welgestelde families. Weg van de lagere, natte veengrond meer landinwaarts. De

De scheidingssloot tussen de Wassenaarseweg en de landgoederen Arendsdorp en Oostduin. Na een halve eeuw groeit het bewustzijn dat landgoederen de groene ankerplaatsen van het Haagse stadsplan zijn – en moeten blijven

Landgoed Clingendael: waar de weelde en troost van de Hollandse en Engelse tuinkunst in een groots stadspark zijn behouden

Het 'dorp' en de stadspaleizen van Hofkwartier en Hofbuurt zijn verbluffende actuele stedelijke milieus: kleinschalig, divers en dicht bebouwd in samenhangende architectuur. De openbare ruimte is hier niet groter dan nodig

Strandganger op de Van Alkemadelaan passeert de paardenwei van Landgoed Clingendael: het ontspannen groen van woonstad Den Haag

De mooiste groengebieden van Den Haag zijn in de stad ingegroeide landgoederen

De opeenvolgende bouwgolven zijn in de verschillende buurten af te lezen

Belgisch Park en Renbaankwartier, Scheveningen: villa's en straten met architectuur die voortdurend lonkt met de Scheveningse zon en zilte lucht. Veranda's, loggia's en bordessen: exhibitionistische kustarchitectuur

Chique woonhotel in het groen van een oude bomenlaan van het verdwenen landgoed Waalsdorp: landschap en bomen van de Van Hogenhoucklaan in de stad verankerd

Parkflat Marlot van Co Brandes: comfortabele appartementen met gemeenschappelijke voorzieningen in een sterk ensemble op landgoed Marlot

De Nieuwe Haagse School van Co Brandes en Jan Wils: een modern, strak ensemble in het groen, aandacht voor wooncomfort en een rijk geschakeerde overgang van binnen naar buiten

basis voor een moderne 19e eeuwse stad waar de hoeden op het zand woonden en de petten op het veen.

Licht en zee

In zijn roman *Euforie* legt Christiaan Weijts een verband tussen de architectuur van de 19e eeuwse buurten en het scherpe Haagse licht dat de schilders van de Haagsche School inspireerde. De zee reflecteert het zonlicht en kaatst dit terug tegen de onderzijde van de wolken boven de stad. Het lijkt er lichter, helderder en Den Haag is daardoor bij uitstek een stad van schaduwgevende lijsten, frontons en pilasters. Het plezier van een fijnzinnige architectuur. In de 19e eeuw ontstaat een internationale badcultuur die onmiddellijk een mondaine uitstraling geeft aan de stad en het tot dan toe onooglijk kleine vissersdorp Sche-

veningen. Dicht bij kleine vissershuisjes en rokerijen met boetzolders wordt een badplaats uit de grond gestampt met een heuse kustarchitectuur. Veranda's, bordessen, balkons, loggia's: alles ademt een heilzaam zien en gezien worden in de Haagse zon en zilte lucht. De bijzondere waarde van de fin de siècle architectuur zit hem niet alleen in die details, maar ook in de betrekkelijke ongeschondenheid van grote aaneengesloten gebieden.

Na de Eerste Wereldoorlog is Den Haag nog éénmaal vitrine van een bijzondere eigen architectuur. Een architectuur die schaamteloos het comfort van een 19e eeuwse wooncultuur accommodeert met moderne robuuste baksteenbouw, met slank gedetailleerde stalen vensters, erkers, loggia's en bordessen, met overstekende luifels en breed uitkragende dakranden. De Nieuwe Haagse School van Co Brandes en Jan

De kleine verschillen definiëren onze plek en bepalen wie we zijn

Wils is een wonderlijke combinatie van de moderne architectuur van de Amerikaanse architect Frank Lloyd Wright en de woonwensen van een grote groep welgestelde Nederlanders die zich na een carrière in de koloniën in Den Haag willen vestigen.

Groei en karakter

Het gebied tussen binnenstad en strand wordt eind 19e eeuw van twee kanten bebouwd: dicht opeengepakte middenstandsbouwing in het Zeeheldenkwartier, speelse en elegantere bebouwing in Duinoord en het Statenkwartier, de villa's in het Van Stolkpark en langs de Scheveningseweg. De opeenvolgende bouwgolven zijn tot op de dag van vandaag

af te lezen in de verschillende buurten. Wisselende bouwstijlen, de nabijheid van winkels, groen en water, met panden voor Rotterdamse havenbaronnen, hogere ambtenaren tot klerken en arbeiders. Den Haag ontwikkelde zich ook tot industriestad. Begin 20e eeuw maakt de industrie rond de Haagse singels een schaa sprong met uitbreiding in de Laakhavens en op de Binckhorst. Hier worden bijvoorbeeld sigaretten, maar ook auto's en vliegtuigen gemaakt. Een bloeiende economie die voor zoveel banen zorgt dat vanaf de jaren twintig de stad enorm groeide. De nieuwe wijken ontstaan voornamelijk parallel aan de kust: het Bezuidenhout, Benoordenhout en Marlot aan de kant van Wassenaar; Transvaal,

Rustenburg-Oostbroek, de Bomenbuurt, de Vruchtenbuurt en de Vogelwijk volgen in zuidwestelijke richting.

Vernieuwing en behoud

Tot op de dag van vandaag heeft Den Haag zich uitgebreid, haar grenzen opgezocht en verzet. Kernen als Loosduinen worden ingelijfd, voorstadjes als Rijswijk en Voorburg groeien de stad in, maar houden hun zelfstandigheid. In de verre uitbreidingsgebieden wordt het Haags repertoire van jaren dertig woningen herhaald. Het is de opgave voor ons en toekomstige generaties om verstandig om te gaan met de overlevering. Elke buurt is een beetje anders, het zijn kleine verschillen die de bewoners en

bezoekers waarderen. In een wereld met grote contrasten zijn de kleine verschillen niet minder belangrijk, ze definiëren onze plek en bepalen wie we zijn. Slopen, breken en bouwen moet passen bij onze stad. Niet vluchtige trends volgen, maar de bestaande gelaagdheid diepte en betekenis geven.

Peter Drijver vormt met Mieke Bosse het Haagse bureau Scala architecten. Werk van Scala is onder meer te vinden op de Laan van de Mensenrechten, de Laan van Meerdervoort, Obrechtstraat en Oude Molstraat. Het Haags DNA staat daarbij voorop: de projecten op zich zijn wellicht niet opvallend, maar elk gebouw past perfect op zijn plek in de stad.

Aan de Laan van de Mensenrechten ontwierp Scala woningen met kenmerken van de Nieuwe Haagse School: de kozijnen, veranda's en hoekwoningen maken het af

De '4e Obrechtstraat': nieuwbouw van Scala op een parkeerkelder, gebaseerd op twee panden die hier al stonden. Een gloednieuwe, heerlijk ontspannen straat in Duinoord

Nieuwbouw tegenover het Gymnasium Haganum, op het eerste gezicht naadloos opgenomen in een rij door Scala gerestaureerde panden van rond 1860. De gemeenschappelijke tuin en het chalet zijn net zichtbaar vanaf de Laan van Meerdervoort

Annastraat/Oude Molstraat: nieuwbouw van Scala. Winkels met bovenhuizen voor de 21e eeuw in harmonie met de buurt